בבוציני יי ביום השביעי כמוב לב המלך ביין

אמו עד השתא לא מב לביה בחמרא אמר

רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין

ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות אבל

עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין

אלא בדברי תיפלות וכן בסעודתו של אותו

רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו

אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש

כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי

ולא פרסי אלא כשדיי רצונכם לראותה אמרו

לו אין ובלבד שתהא ערומה 6 שבמדה שאדם

מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי

הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשימן

ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת (6) היינו

דכתיב י אחר הדברים האלה כשוך חמת

המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר

עשתה ואת אשר נגזר עליה כשם שעשתה

כך נגזר עליה יותמאן המלכה ושתי מכדי

איהו בקרי ואיתתי'

בבוציני. פי׳ שניהם

לזנות. מוכתר בנימוסו.

[הי׳ כעדי] פי׳ מצויין

בדתי כל התורה היה

(בצדי) א) שהיה בדורו

יודע וזהיר במצות. ורבה

בר רב הונא עדיף נדיף

מיניה בענותנות דהא אמר

רבא ^ט תלת מילי בעאי

משמיא חכמתיה דרב

הונא ועותריה דרב חסדא

יהבו לי ענותנותיה דרבה

בר רב הונא לא יהבו לי:

מסורת הש"ם עם הוספות

ל) [סוטה ח:], ב) לעיל סע״א, 🕽 עיין מהר״צ חיות בילקו״מ ושפ״ח, 7) יומא מג:, ל) כז ג-ו, ישעיה י יג, 1) [וע"ע (1 תוס' יבמות עו: ד"ה מנימין ותוס' סוטה ט.], עי' פרקי דר"ה (ד פת"ט] ובתרגום שני אסתר א טז, ט מו״ק כח ע״א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה פ בשבת היינו דכתיב: (ב) שם ויקלף המלך מאד וחמתו בערה בו אמאי דלקה: (ג) שם פסיק ליה חמריה ודכיר לה ובעי לה מינן: (ד) שם ליחסיה וליזיל עד בנימין מאי שנא הני תלתה תנה כולן כל"ל וחיבת אלא נמחק: (ה) רש"ר ד"ה אמרי מאי וכו' להיות כל איש שורר נניתו פשיטא שאף הגרדן: (ו) ד"ה נערה וכו' נערה אחת לפיכך כל אדם וכו׳ ואמשורוש היה כסיל וכו׳ מטמרה מיניה הס"ד:

גליון חש"ם

גמ' אמר ר"כ מכאן שההדיום כו'. עי' ירושל' פרק ד דסנהדרין ה"ו: שם אמר רבא אלמלא. ע"ל כא ע"א תד"ה אלמלא: רש"ר ר"ה נערי לא גרסי'. עי' דבר נחמד בספר מקום שמואל ע]:

ליקומי רש"י

זכר את ושתי. את יפיה ונעלב [אסתר ב, א]. כשם שעשתה כך נגזר עליה. שתפשט ערומה נשנת. שפרחה בה צרעת. כדי שתמחן ותהרג. אמר רבא וכו'. ששלחה לו דברי גנאי [שם א, יב]. לקבל אלפא חמרא שתי. כנגד חנף איש היה שותה יין [דניאל ה, א]. על כן עמר מעמו בד. אלמא הגולין מפיגין טעמן [שבת קמה:]. לא נמר. לא נחלף [ירמיה מח, יא]. פרדשכא. סרדיוט [שבת צד.]. כל ערום יעשה בדעת. מעשהו. דכתיב ויפקד המלך פקידים. יודעים היו שלה ישא לכולם ומי שהיה לו בת הטמינה [משלי יג, טז]. איש ימיני. מכנימין היה [אסתר ב, ה].

הגהות וציונים

ס״א לא גריס בר ס״א לא (גליון): כ ハレのアン פורתא: ג] צ״ל פכח, וכ״ה בכת״י (דק״ס): 7] בכת"י הנוסח כהוגן שבקה אמר קא מזלולינא במלכותא (דק״ס): ל] בכת״י ובע״י נוסף אומות העולם: ובכת"י ובע"י נוסף [1

בוציני. דלועין קטנות כלומר דבאותו מין עלמו זה נואף וזו נואפת הוא אומר להראות את יופיה והיא לכך נתכונה שיסתכלו ביופיה: פריצתא הואי. פרולה סיתה: מלמד שפרחה בה צרעת. ויליף בירושלמי^{ג)} מאשר נגזר עליה וכתיב וישב בית החפשית מצורע כי

שומרים הקוקים: לקבל אלפא חמרא שתי. כן העיד הכתוב עליו (דניאל ה): פסיק דיה. יפיג יינו מעט מעליו: על דורדייה. על שמריו: ומעמא אמרו ליה. ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר: פסוק זה על קרבנות נאמר. והקרוב אליו לשון הקרבת קרבן מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתר ותמלוך תחתיה: כרשנא. כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה: שתר. שתי תורים: מרם. שמירקו את הדם שלא יקרש^{ד)} ושוב לא יהא ראוי לזריקה: מרסנא. מירסו במנחות לבוללן. ממרס לשון מגיס: מוכן לפורענות. עומד להיות תלוי: מכאן שההדיום קופץ בראש. סהרי מנה אותו הכתוב לבקוף אלמא גרוע הוא מכולן והוא קפך בראש: אלמלא אגרות ראשונות. שהוחוה בהן שוטה בעיני האומות: דא נשתייר משונאי ישראל שריד ופלים. שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמלעיות ולא היו ממתינים ליום המועד: אמרי מאי האי דשדר דן. אומרים האומות מה זה ששלח לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו (ה) שאף הגרדן שורר נביתו: פרדשכא. פקיד ונגיד: נערה. דוד לא ביקש אלא נערה אחת (ו) כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואחשורוש כסיל לוה לקבך את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל מאן דהוה ליה ברתא מטמרה: מוכתר בנימוסו היה. בשמות נאין נימוס שם בלשון

יון: אוֹ (נערינוֹ) לא גרסינן אלא

חנה אמר רבי יהושע בן לוי כו':

הכי גרסינן אמר רבה בר

ולהם הפנים לפניך: ז] [בע"י איתא תוספות יש ספרים דגרסי "איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' אמר רב נחמן מוכתר בנימוסו היה" פי' שמות נאים והגונים כדדריש שכולם על שמו נקראים וי"ס דגרסי "קרי ליה יהודי וקרי ליה

ימיני יהודי אלמא מיהודה קאתי ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה" ולא נהירא

דמה ענין זה לזה ומיהו יש ליישבו מוכתר בנימוסו מוכתר בשמות נאים ובמעשים נאים ובטכסיסי מלכות ולכך

קורהו על שם יהודה שהיה חשוב מכל השבטים ויצאו ממנו מלכים] (גליון): D [בע"י גריס רבה בר רב הזנא

ורבה בר בר חנה משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין וכו׳ וע״ש בפרש״י, ובערוך ערך נמס ב

כתב בזה"ל מרדכי מוכתר בנמוסו היה כעדי [וכ"ה בכמה כת"י] פירוש מצוין בדתי התורה כעדי שהיה ידוע בדורו וזהיר במצות וכו׳ ע״ש] (גליון): ען בכת״י ובע״י כנסת ישראל היא דקאמרה: ין בכת״י ובדפו״ר נוסף כאן עוד

נגזר מבית ה' (דה"ב כו) מה להלן

לרעת אף כאן לרעת: "אהורייריה.

שפרחה בה צרעת. בירושלמים מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושתי מנגזר דכתיב גבי עוזיה כשנלטרע דכתיב

ביה נגזר מבית ה' (דה"ב כו)": זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא. וקשה דהא פרק תפלת השחר (ברכות דף כת.)

פריך וכי עמון במקומו יושב והלא בא סנחריב ובלבלו לכך פר"ת דגרסינן הכא מואב לחוד דקרא נמי לא הזכיר אלא מואב דכתיב שאנן מואב ובברכות נמי לא גרסינן אלא עמון ומזה הטעם התירו ליהודה גר העמוני לבא בקהל אבל משמע דגרי אינך לא רצו להתיר לבא בקהל לפי שלא בלבל סנחריב מזרים ולא בלבל מואב ומיהו קשה דבברכות משמע באותה שהבאתי שסנחריב בלבל עמון ובירמיה חשיב להו באותן שהגלה נבוכדולר וי"ל לפי שסנחריב היה ראשון שבלבל נקרא הכל על שמו ועליו כתיב" ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי לו אבל ודאי עיהר

החורבן היה ע"י נבוכדנלר": מכוכן היש מדרש שהיה דניאל ולפי שהיה נשוי לשרית שהיתה גדולה ממנו שלא היה יכול לכופה לדבר כלשונו יעץ לעשות כן:

פריצתא הואי דאמר מר יי שניהן לדבר עבירה נתכוונו מ"מ לא אתאי א"ר יוםי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא [בא גבריאל ועשה לה זנב] יוקצף המלך מאד (כ) אמאי דלקה ביה כולי האי אמר רבא שלחה ליה בריו אהורייריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי בחמריהין מיד י וחמתו בערה בו י ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יי יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קמלה למחר פסיק יו ליה חמריה (ג) ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזלזלה יו במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו נימלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייה ומעמא אמרו ליה דכתיב יי שאנן מואב מנעוריו ושוקמ הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד מעמו בו וריחו לא נמר מיד יוהקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורין אדמתא כלום בנו לפניך מזבח אדמה תרשיש כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו יותרשיש ושהם וישפה מרם כלום מירסו בדם לפניך מרסנא כלום מירסו במנחות לפניך ממוכן כלום הכינו שלחן יו לפניך יואמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רב כהנא °מכאן שההדיום קופץ בראש ^מ להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא • אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופלים אמרי מאי האי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו פשימא אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי. ⁶ ויפקד

<u>המלך פקידים</u> א"ר מאי דכתיב ^ם כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב ל ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה כל מאן דהוה ליה ברתא אייתה ניהליה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה יי איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני מאי קאמר אי ליחוסא קאתי ליחסיה (ד) ואזיל עד בנימין אלא מאי שנא הני תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היהיו אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוים אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קמליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אמרה מינאי קאתי רבא אמר בנסת ישראל אמרהיו לאידך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי

> אָשֶׁר בְּּכָלֹ מְדִיגוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוַרוֹשׁ: [אסתר א, מוּ] מוֹ וַיִּשְׁלַח סְפָּרִים אֶל בָּל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל מְדִינָה ּוֹמָדִינָה כִּכְתַבָּה וָאֶל עַם וַעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לָהִיוֹת כָּל אִישׁ שֹׁרֵר בִּבֵיתוֹ וּמִדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ: [אסתר א, כב] י) וְיַפְקַד הַמֶּלֶך פְּקִידִים בְּכָל מְדִיגוֹת מַלְכוּתוֹ וְיִקְבְּצוּ אֶת בָּל וַעֲרָה בְתוּלֶה מוֹבַת מַרְאֶה אֶלֹ שׁוּשֵׁן הַבִּירָה אֶל בִּית הַנְּשִׁים אֶלְ יֵד הֶגֶא סְרִים הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנְּשִים וְנָתוֹן תַּמְרוּקִיהָן: וַאפחר ב, גוֹ ב) בְּל עָרוּם יַעֲשֶׂה ַבְדַעַת וּכְסִיל וִפְּרֹשׂ אָוֶּלֶת: [משלי יג, מוּ] לֹ) וַיֹּאמְרָוּ לוֹ עֲבָדָיו וְבַקְשוּ לַאדֹנִי הַפֶּּלֶךְ נַעֲרָה בְתוּלֶּה וְעָמְדָה לַפְגֵּי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי לוֹ סֹכֶנֶת וְשָׁבְבָה בְחֵיקֶךְ וְחַם לֵאדֹנִי הַמֶּלֶּךְ: [מזכים א׳ א, ב] - מ) אִישׁ וְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן ַהַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדְּבֵי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: [אסתר ב, ה

דיבור ועשה לה זגב. יליף לה מעליה ולהלן (שמואל א' ט, כד) הוא אומר וירם המבה את השוק והעליה ואמר ר' יוחנן (ע"ז כה ע"א) השוק והאליה מה להלן אליה אף כאן אליה: והצענזור השמיט מאמר הגמ' "בא גבריאל ועשה לה זנב" עם פי' רש"י ותוס' ובדפוסים המאוחרים הכניסו שנית דברי הגמ' בלי רש"י ותוס׳ (דק״ס): ל] צ״ל שומר (רש״ש) וכ״ה בכת״י: ל] [צ״ל כערי עי׳ בע״י בפרש״י שם, עי׳ בערוך ערך נמס וערך עדי] (גליון), [ראה אות ח]. ועי׳ בילקוט מפרשים: מ] בדפו״ר נוסף ומאן ראמר נעשה לה זגב יליף עליה דכתיב הכא מעליה דכתיב גבי שמואל זירם המבה את השוק והעליה ואמריגן זו האליה: (עי׳ אות י): נ] צ״ל שושתי (רש״ש): ס) עי׳ תוס׳ רי״ד ובדקדוקי סופרים: ע] שפירש שתיבת נערי הוא ראשי תיבות לסימן לשמות המ״ד שתי׳ הקושיא דמיהודה ובנימין. ג נחמן ע ס״ת דיהושע ד רבנן י יוחנן: פ] כ״ה הגי׳ בכת״י ובע״י ושם נוסף עוד כאן שתשחם עדומה בשבת והיינו:

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) צ"ל מצויין בדחי כל התורה היה כעדי שהי' ידוע בדורו וזהיר במלות וכ״ה בערוך ערך נמס ב':

הגהות מהר"ב רנשבורג

רש"י ד"ה נערי [8 לא גרסיגן. נ"ב עיין מה בספר מקום שמואל בשער התירולים ע]:

תורה אור השלם א) בַּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּמוֹב לַב הַמֶּלֶךְ בַּיָּיון אָבור לִמְהוּמָן בִּוְּתָא חַרְבוֹנָא בּגְתָא וַאֲבַגְתָא זַתַר שָבְעַת וְבַרְבַם הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים יַן אַחַשְׁוַרוש: [אסתר א, י] ב) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶה בְּשֹׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אַחֲשְׁוַרוֹשׁ זָכַר אֶת וַשְׁתִּי וְאֵת אֲשֶׁר עָשָׂתַה ּוְאֵת אֲשֶׁר נִגְוַר עָלֶּיהָ: [אסתר ב, א]

ג) וַתְּמָאֵן הַפַּלְכָּה וַשְׁתִּי לָבוֹא בִּדְבַר הַשֶּׁלֶךְ אַשֶּׁר בְּיַד הַפָּרִיסִים וַיִּקְצֹף הַפֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ: [אסתר א, יב]

הַמֶּלֶר ד) וַיֹּאמֶר לַחַכַמִים יֹדִעֵי הַעִתִּים בּי בֵן דְבַר הַפֶּלֶּךְ לִּפְגֵי בַּלֹ יֹרָעֵי דָּת וָרִין: [אסתר א, יג]

ה) שַׁאַנַן מוֹאָב מִנְעוּרָיו (ה וִשֹׁקַם הוּא אֶל שְׁמָרִינֵ וְלֹא הוּרַק מִבְּלִי אֶל בֶּלִי וּבַגּוֹלָה לֹא הָלָךְ עַל בֵּן עַמַד מַעמוֹ בּוֹ וְרֵיחוֹ ל**א נַמַר:** [ירמיה מח, יא] ו) וָהַקַּרֹב אֵלָיו כַּרִשְׁנָא שתר אַדְמַתַא תַרְשִׁישׁ מֶרֶם מַרְסְנָא מְמוּכָן שִׁבְעַת שָׂרֵי פָּרַם וּמָדֵי רֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיּשְׁבִים ראשנה בַּמַּלְכוּת:

[אסתר א, יד]

הָרִבִּיעִי וָהַמוּר תַּרְשִׁישׁ וִשֹׁהַם וְיָשְׁפֶּה מְשֻׁבְּצִים זָהָב יִהְיוּ בַּמַלוֹאתַם: [שמות כח, כ] ח) וַיֹּאמֶר מִמוּכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׁרִים לֹא עַל הַפֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עָוְתָה וַשְׁתִּי הַמֵּלְכָּה כִּי עַלֹּ כָּל הַשָּׂרִים וָעַל כָּל הָעַמִּים

כל המגדל יתום בתוך

הכתוב כאילו הוא ילדו:

נקראת הדסה מפני

דהיתה צדקת. שהצדיקים

נקראים הדסים: לקחה

מרדכי לו לבת. תנא

משום רבי מאיר לבית:

תורה אור השלם

א) אִיתַי גָּבְרִין יְהוּרָאיִן

דִּי מַנִּיתָ יָתְהוֹן עַלֹּ

עֲבִירַת מְדִינַת בָּבֶּל

שַׁרְרַך מֵישַׁך וַעֲבֵר נְגוֹ

נָבְרַיָּא אִלֵּךְ לָּא שָׂמוּ

עַלָּך מַלְכָּא מְעֵם

צַאַלְּהָרְ לָא פַּלְּחִין

וּלְצֶלֶם הַהֲבָא הִי

הַקִּימְתָּ לָא סָגְרִין:

ביתו מעלה עליו

ל) [סוטה דף יב:], ב) סנהדרין דף יט:, עי׳ שם בסנהדרין, ד) [סנהדרין לג. ע"ש ועי' תוס' ברכות כו: ד"ה ואין שיחה], ה) [לקמן טו.], ו) פסחים מג. ע"ם מ"ק ט: ע"ש שנת פ: ע"ש מנחות פו. ע"ש, ו) [לעיל ו.], ס) עי׳ יומא כט., ע) [מנחות פה:] ועיין חשק שלמה בילקו״מ.

הגהות הב"ח

(מ) גמ' וישה הת בתיה בת פרעה: (ג) רש"י ד"ה כבשה אחת זו בת שבע: (ג) ד"ה מעדן מנהיב ומצהיל הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (שירד להם לישראל מן בימיו). תא"מ ונ"ב שהוריד תורה לישראל:

גליון חש"ם

גמ' ואשתו היהודיה. עי' מ"ר ריש ויקרא: שם על שם הצדיקים. עי׳ ברכות דף כו ע"ב תוד"ה ואין שיחה: רש"י ד"ה אסתהר ירה. כי ירס תרגומו סהרא (בראשית :(1)

ליקומי רש"י

איתי. יש. יהודאין. משבט יהודה [דניאל ג, יב ועלי בתוס׳ ובמהרש״א ואשתו היהודיה. בכלב בן יפונה משתעי קרא יהודית על שם שכפרה בעבודה זרה ונתגיירה שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי דכתיב (דניאל ג) איתי גוברין יהודאין וגו'. ירד אבי גדור. כולן שמותן של משה הן. אשר לקח מרד. כלנ שמרד בעלת מרגלים [סנהדרין יט:]. והוא עומד. העמיד הקדוש ברוך הוא עלמו בזכות ההדסים שבמלולה נשם צג.]. לבית. לאשה [אסתר ב, ז]. קדלי דחזירי. חזירים יבשים שקורין נקינ"ם [חולין יו.]. המלצר. הסודר את המנות ואת הקערות שקורין מאישטרי"ב אל"ה [דניאל א, יא]. **נושא את** פת בגם. נוטלו לעלמו [שם, טז]. פת בגם. הוא שם מאכל המלך בלשון כשדים ויש פותרים פת בג לחם ואין נראה כן שהרי כתיב ויהי המללר נושא חת פת בגם ונותן להם זרעונים ואין זרעונים חליפי לחם אלא חליפי מכשיל (שם, ה). ונותן להם זרעונים. מין קטניות תחת פת בג [שם, יבן. סמכת. לא איתפרש [פסחים מג.]. שקורין בלשמ"ל [מנחות פו.]. שלא הביא שליש. בישלו

^ק דלא קטליה דוד לשמעי. שהיה חייב מיתה: לאידך גיםא. ללעקה ולא לשנח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הלער הזה: איתי גוברין יהודאין כו׳. וסיפיה דקרא לאלהך לא פלחין: כד דבריך אחד הן. כנגד הספר היה אומר כל דבריך דברי הימים אחת הן הרבה שמות אתה מזכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן: ואנו יודעין דדורשן. ואע"פ שסתמת אותן אנו נותנין את לצינו עד שאנו יודעין לדורשן. משום דאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי נקט לה הכא: ואשתו היהודיה וגו'. והלא בתיה שמה דהא כתיב בסופיה ואלה בני בתיה: דרחוץ. לטבול (לשון ש) גירות:

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין. קועל שם יהודי שהרי אמר בחלק (סנהדרין דף לג:) דלא הוו משבט יהודה: ודריש ליה מדלא כדלי דחזירי. ומ"ו הוגלה:

היא לא היתה אוכלת:

[דניאל ג, יב] ב) וָאִשְׁתוֹ הַיִהְרָיָה יַלְרָה אֶת יֶרֶר אֲבִי גְרוֹר וְאֶת חֶבֶר אֲבִי שׁוֹכוֹ וְאֶתְ יְקוּתִיאֵל אֲבִי זָנוֹחַ וְאֵלֶה בְּגֵי בִּתְיָה בַת בּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד: [דברי הימים א' ד, יח

ג) וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לְרָחֹץ עַל הַיְאֹר וְגַעֲרֹתֶיהָ הֹלְּכֹת עַל יַד ַהַיָאר וַתֵּרָא אֶת הַתַּבָּה בְתוֹךְ הַפוּף וַתִּשְׁלַח אָת אֲמֶתָה וַתִּקָּחֶהָ: [שמות ב, ה]

אָשֶׁר מִירוּשַׁלַיִם עם הַגֹּלַה בֶּלֶךְ יְהוּרָה אֲשֶׁר הֶגְּלָה ּנְבוּכַרְנָאצַר מֶלֶךְ בָּבֶל:

[אסתר ב, ו] ה) וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַפָּה היא אֶסְתֵר בַּת דֹּדוֹ כִּי אַין לָה אַב וָאֵם וָהַנַּעַרָה יִפַּת תֹאַר וְמוֹבַת מַרְאֶה וּבְמוֹת אָבִירָ וְאִפֶּוּה ְלְקַחָה

מָרְדֶּבֵי לוֹ לְבַתֹּ: [אסתר ב, ז]

ו) רָאִיתִי הַלַּיְלָה וְהִגֵּה אִישׁ רֹבֵב עַל סוּם אֶדֹם וְהוּא עֹמֵר בֵּין הַהַרַסִּים אֲשֶׁר בַּמְצֻלָּה וְאַחֲרָיו סוֹסִים אֲדָמִים שְׂרָקִים וּלְבָנִים: [זכריה א, ח]

ז) אַין אֶסְתֵר מַנֶּדֶת מוֹצַדְתָה וְאֶת עַמָּה צְּנָּה עָצֶּיהָ מָרְדְּכָי וְאֶת מַאֲמַר מָרְדֶּכַי אֶסְתֵר עֹשָׂה בַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אָתוֹ: [אסתר ב, כ]

ח) וַלַרָשׁ אֵין כֹּל כִּי אִם בִּבְשָׂה אַחַת קְמַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהְ וַתִּגְּדַל עמו וְעָם בָּנָיו יַחְדָּו מִפַּתוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִשְׁבָּב וַתִּהִי לוֹ כְּבַת:

[שמואל ב' יב, ג

מ) וַתִּישַב הַנַּעֲרָה רָעֵינָיו וַתִּשָּׁא חֶסֶר לְּפָנָיוּ וַיְבַהֵל אַת תַּמְרוּקֶיהָ וְאֶת מָנוֹתֶהָ לָתַת לָּה וְאֵת שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאֵיוֹת לֶתֶת לָה מִבֵּית הַפֶּלֶךְ וַיְשַׁנֶּהָ ואת נערותיה למוב

ַבִּית הַנָּשִׁים: [אסתר ב, מ] י) וַיְהִי הַפֶּּלְצַר נֹשֵׂא אֶת פַּת בָּנָם וְיֵין מִשְׁתַּיהָם וְנֹתֵן לָהֶם זַרְעֹנִים: [דניאל א, מז] כ) וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעַרָה לָבוֹא אֶל הַפֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָּה כְּרַת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי בֵּן ּיִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַפּוֹר וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: [אסתר ב, יב] לּ) בָּעֶרֶב הִיא בָאָה וּבַבּקֶר הִיא שָׁבָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי אֶל יֵד שַׁעֲשְׁגַז סְרִים הַמֶּלֶךְ שׁמֵר הַפִּּילַגְשִׁים לֵא תְבוֹא עוֹר אֶל הַפֶּלֶךְ כִּי אָם חָפֵץ בָּה הַפֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְשֵׁם: [אסתר ב, יר] מ) וּבְהַגִּיעַ תֹר אֶסְתֵּר בַּת אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדָּבֵי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לָבוֹא ָאֶל הַפֶּּלֶךְ לֹא בִקְשָׁה דָּבָר בִּי אָם אֶת אֲשֶׁר וֹאמֻר הֵגַי סְרִים הַפֶּּלֶךְ שֹׁמֵרְ הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר גֹשֵׂאת הַן בְּעֵינֵי כָּל רֹאֶיהָ: [אסתר ב, מו] נוֹ וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל הַכָּּוֹלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוא חֹדֶשׁ מֵבֵת בִּשְׁנַת שֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ: [אסתר ב, פז] ם) וַיֶּאֱהַב הַפֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִבָּל הַנָּשִׁים וַתִּשָּא הַן וָהֶסֶר לְפָנָיו מִבָּל הַבְּתוּלֹת וַיָּשֶׂם בֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהַ וַיַּמְלִיכֶהָ תַּחַת וַשְׁתִּי: [אסתר ב, יז] ע) וַיַּעַשׂ הַבֶּּוּלֶךְ מִשְׁתֶּה גָּרוֹל ּלְכָל שָׂרָיו וַעֲבָרָיו אֵת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר וַהֲנָחָה לַמְּרִינוֹת עֲשָׂה וַיִּתֵּן מַשְׂאֵת כְּיַר הַמֶּלֶדְ: [אסתר ב, יח] פּ) וּבְהִקְּבֵץ ַבְּתוּלוֹת שֵׁנִית וּמֶרְדְּכֵי ישֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: [אסתר ב, ימ]

דלא קטליה דוד לשמעי דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן יו ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה לישראל רבי יוחנן המן דמצער ואמאי קרי קאתי לעולם מבנימן יהודי על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב איתי גוברין

יהודאין וגו' רבי שמעון בן פזי כי הוה וטובלת פתח בדברי הימים אמר הכי כל דבריך אחד הם ואנו יודעין לדורשן יואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי 🕫 גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב יותרד פרעה לרחוץ על היאור יואמר רבי יוחגן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך ישכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד [מ] שירד להם לישראל מן בימיום גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל אבי אבי אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד י בעצת מרגלים וישא את (6) בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה. די אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו יי ויהי אומן את הדסה יו קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה °על שם הצדיקים ישנקראו הדסים וכן הוא אומר יוהוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר י אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתרין שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר אולא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר 🌣 אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה ים אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה יובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר חולרש אין כל כי אם כבשה אחת קשנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דבחיקו תשכב הוות ליה (לבתיו) אלא (לביתיו) הכא נמי לבית יו ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת יושנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה מקדלי דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר יויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים י ששה חדשים בשמן המור י מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר סמכתף רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר ל בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש ממתו ביום מותהי אסתר נשאת חן אר"א י מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו י ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש מבת ירח שנהנה גוף מן הגוף יי ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב יביקש למעום מעם בתולה מעם מעם בעולה מעם "ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליהי דלי כרגא ולא גליא ליה" שדר פרדישני ולא גליא ליה יובהקבץ בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי הכי לא גליא ליה דכתיב י אין אסתר מגדת מולדתה וגו'. אמר רבי אלעזר מאי דכתיב

הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעלמו עד שאמר לו הקב"ה לחזור: בין ההדמים אשר במצודה. בין הלדיקים שגלו לבכל ובשכינה משתעי קרא: אפתהר. ירת יפה כלבנה: ירקרוקת היתה. כהדקה זו: אלא חומ של חסד משוך עדיה. מאת הקב"ה לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש: ובמות אביה ואמה תו ל"ל. מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא ללמדנו שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם: בשעה שנתעברה אמה מת אביה. נמלא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב: וכשילדתה אמה מתה. ולא נראית לקרות אם: ודרש אין כד. באוריה משתעי קרא: כבשה אחת. ימי בת שבע: שהיתה מונה בהן ימי שבת. שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שבת: כתקים דחזירי. שהיום בקונ"וש שמינית לו ומתוך אונסה לא נענשה: וכן הוא אומר. שהזרעונים טובים ללדיקים להבדילן ממאכל טמא: ויהי המדצר נושא את פת בגם ויין משתיהם וגו'. וכתיב בההוא ענינא ולמקלת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו': אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש. גבי מנחות תנן ט אין מביאין אנפקינון ואם הביא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון: מעדן. (ג) מלהיב: מגנותו של אותו רשע. גנותו הוא זה שהוא בועל נשים ומשלחן: שהגוף נהנה מן הגוף. מפני סטינה והעיד לך הכתוב שהיו מתכונין מן השמים לחבבה על בעלה: ביקש דמעום כו'. לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות: עבד משתיא כו'. חיזר לכמה ענינים לפייסה שתגלה לו מולדתה ולא הועיל וסמך לה להאי קרא ובהקבך בתולות שנית וגו' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים: דדי ברגא. אמר בשביל אסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם היינו והנחה למדינות עשה: שדר פרדישני. דורונות לשרים בשמה והיינו דכתיב ויתן משאת כיד המלך:

והדא כדב שמו. שבכלב משתעי

קרא: הכי גרסינן וישא בתיה שמרדה

בגילולי בית אביה. ולכך נשתנה

שמה שו בליקוחין הללו: שגדה מעצמו.

מדלא כתיב אשר היה מן הגולה

אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם

אנפיקינון דקתני התם במנחות (פה:) אנפיקינון לא ידיא היינו אותו שמן שעושין מזיתים [מר"ק ט:]. שמשיר את השיער. לפי שהוא נוסר ויש בו כח [מנחות שם]. ומעדן את הבשר. אשקלייר"א [פסחים שם]. נדמתה לו כאומתו. והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא [לעיל ז.]. בחדש העשירי. עת לינה שהגוף נהנה מן הגוף זימן הקב"ה אותו עת לינה כדי לחבבה עליו [אסתר שם, טז]. מכל הגשים. הבעולות שאף נשים הבעולות קבן [שם, יז]. דלי כרגא. והנחה למדינות עשה. לכבודה הניח להם מן המס שעליהם. שדר פרדישגי. שלח דורונות להם והכל כדי לפתותה אולי תגיד מולדתה [שם, יה]. אין אסתר מגדת מולדתה וגו'. לפי שמרדכי יושב בשער המלך המזרזה והמרמזה על כך ושם, כ].

הנהות וציונים ל] בכת"י וע"י נוסף וגרים צערא לישראל: ל] גי׳ ע"י ובשבילו (גליון) וכ"ה בכת"י (ועיין תענית ט ע"א): גן בכת"י וע"י נוסף היא אסתר: 7] בכת"י הגירסא ולמה נקרא שמה אסתר על שם שהיו אוה"ע קורין אותה אסתהר: 5] בכת"י נוסף אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה שלא היתה לא ארוכה ולא קצרה אלא וכו׳ (וכעי״ז בע״י): ון [צ״ל כבתן (גליון): ון [צ״ל כבית וכן איתא בע״י] (גליון): סן בכת״י שהאכילן (וכ״ה ישר מאד, דק״ס): **טו** ״שהאכילה״ ליתא בכת״י: **יו** [פירוש עורף של חזרת כלומר ראש של חסא, ערוך ערך קתל ועיין תוספות ד״ה קדלי] (גליון): כ] פי׳ שמן מבושם, ובערוך פירש מירא דכיא (גליון בשבת שם): כֹן בכת״י וע"י נוסף והנחה למדינות עשה דלי: מ] בכת"י וע"י נוסף ויתן משאת כיד המלך שדר: נ] מן תיבת "דלא" עד

תיבות ״הצער הזה״ שייך לעמוד הקודם (גליון): ס] [צ״ל לשום] (גליון), וכ״ה בכת״י לשם: ע] נדצ״ל שמם (רש״ש): ס] בערוך הגי׳ קתלי (גליון): ל] נדצ״ל שמינות: סן [בע״י איתא בזה״ל תימה אימא שקראם יהודאין לפי שהיו משבט יהודה כדכתיב (דניאל א) ויהי בהם טבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה וי"ל דאתיא כר"ש בר נחמני דאמר בפרק חלק צג ע״ב דניאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים] (גליון):